



مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی



عمران  
علیه السلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

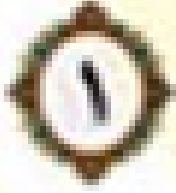
.com

.org

.net

.ir

کتابخانه جامعہ اسلامیہ  
بیت العلوم و تحقیق



سائل سوال پر ایک سو دو سو چالیس احادیث

# حدیث دوات و قلم



لاہور: مجلس المدینۃ العلمیۃ (دعوت اسلامی)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

# مسائل سوال برانگیز در تاریخ اسلام

نویسنده:

سعید داودی

ناشر چاپی:

مدرسه الامام علی بن ابی طالب ( علیه السلام )

ناشر دیجیتال:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

## فهرست

۵	فهرست
۶	مسائل سوال برانگیز در تاریخ اسلام: حدیث دوات و قلم جلد ۱
۶	مشخصات کتاب
۷	اشاره
۹	فهرست مطالب
۱۲	۱. اسناد حدیث دوات و قلم
۱۷	۲. تعبیرات مختلفی که در مخالفت با رسول خدا صلی الله علیه و آله گفته شد
۲۰	۳. نزاع و درگیری در محضر آن حضرت
۲۲	۴. عکس العمل پیامبر چگونه بود؟
۲۳	۵. اندوه فراوان ابن عباس برای چه بود؟
۲۵	۶. آیا می توان چنین نسبت هایی را به پیامبر داد و نافرمانی کرد؟
۲۸	۷. مسأله مهم ترا!
۳۰	فهرست منابع
۳۱	درباره مرکز

## مسائل سوال برانگیز در تاریخ اسلام: حدیث دوات و قلم جلد ۱

### مشخصات کتاب

سرشناسه: داودی، سعید، ۱۳۴۳ -

عنوان و نام پدید آور: مسائل سوال برانگیز در تاریخ اسلام/ فاضل محقق سعید داودی؛ زیر نظر گروه معارف و علوم اسلامی حوزه علمیه قم.

مشخصات نشر: قم: انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع)، ۱۳۸ -

مشخصات ظاهری: ج.

شابک: ۳۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۳-۰۳۹-۰؛ ۴۰۰۰ ریال: ج. ۲، چاپ سوم: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۳-۰۴۳-۷؛ ۴۰۰۰ ریال: ج. ۳  
۹۷۸-۹۶۴-۵۳۳-۰۵۶-۷؛ ۵۰۰۰ ریال (ج. ۴، چاپ اول)؛ ۵۰۰۰ ریال: ج. ۴، چاپ دوم: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۳-۰۷۵-۸؛ ۵۰۰۰  
ریال: ج. ۵: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۳-۰۷۹-۶؛ ۵۰۰۰ ریال: ج. ۶: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۳-۰۸۱-۹

یادداشت: فهرست نویسی بر اساس جلد ششم، ۱۳۸۸.

یادداشت: پشت جلد به انگلیسی: The narration of pen ink.

یادداشت: ج. ۲ (چاپ سوم: ۱۳۸۹).

یادداشت: ج. ۳ (چاپ اول: ۱۳۸۷).

یادداشت: ج. ۴ (چاپ دوم: ۱۳۸۹).

یادداشت: ج. ۴ (چاپ اول: ۱۳۸۷).

یادداشت: ج. ۵ و ۶ (چاپ اول: ۱۳۸۸).

یادداشت: کتابنامه.

مندرجات: ج. ۱. حدیث دوات و قلم. ج. ۲. آتش در خانه وحی. ج. ۳. ازدواج ام کلثوم، مظلومیتی دیگر. ج. ۴. رفتارشناسی خلیفه دوم. ج. ۵. مشروعیت سقیفه. ج. ۶. شورای شش نفره که یک تحلیل منطقی با استفاده از منابع اهل سنت.

موضوع: شیعه -- تاریخ -- احادیث.

موضوع: اسلام -- تاریخ -- احادیث.

شناسه افزوده : مدرسه امیرالمؤمنین علیه السلام (قم). گروه معارف و علوم اسلامی

رده بندی کنگره : BP۲۳۹/د۵م۲۵ ۱۳۸۰ی

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۵۳

شماره کتابشناسی ملی : ۱۶۳۳۷۸۰

ص: ۱

## اشاره

زیر نظر :

گروه معارف و علوم اسلامی

حوزه علمیه قم

مسائل سؤال برانگیز در تاریخ اسلام

۱. حدیث دوات و قلم

بخوانید و داوری کنید

فاضل محقق: سعید داودی

فهرست نویسی پیش از انتشار: توسط انتشارات امام علی بن ابی طالب علیه السلام.

مسائل سؤال برانگیز در تاریخ اسلام

۱. حدیث دوات و قلم

مؤلف: سعید داودی

تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: چهارم

صفحه و قطع: ۲۴ صفحه / رقعی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۲

چاپ: سلیمانزاده

ناشر: انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع)

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۳-۰۳۹-۰

قم - ابتدای خیابان شهدا - کوی آمار (۲۲) - پلاک ۱۵

تلفن: ۳۷۷۳۲۴۷۸ دورنگار: ۳۷۸۴۰۰۹۹

[www.imamalipub.ir](http://www.imamalipub.ir)

قیمت: ۱۰۰۰ تومان



## فهرست مطالب

۱. اسناد حدیث دوات و قلم ۶
  ۲. تعبیرات مختلفی که در مخالفت با رسول خدا صلی الله علیه و آله گفته شد ۱۱
  ۳. نزاع و درگیری در محضر آن حضرت ۱۴
  ۴. عکس العمل پیامبر چگونه بود؟ ۱۶
  ۵. اندوه فراوان ابن عباس برای چه بود؟ ۱۷
  ۶. آیا می توان چنین نسبت هایی را به پیامبر داد و نافرمانی کرد؟ ۱۹
  ۷. مسأله مهم تر! ۲۱
- فهرست منابع ۲۴



بسم الله الرحمن الرحيم

تاریخ اسلام نشانه های فراوانی از عظمت این آیین و حقانیت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را در خود جای داده است.

این تاریخ، مملو از نکاتی است که اگر به خوبی تبیین گردد، برای جلب افراد دور افتاده از دین اسلام، بسیار کارساز است و چه مناسب و زیباست که بزرگان علمای اسلام سعی بلیغ در نشان دادن این نکات نمایند؛ نکاتی از خلق و خوی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و رحمت و رأفت او که سبب پیشرفت سریع اسلام در جهان شد و در برابر دشمنان نیرومند، لجوج و متعصب ایستاد و سرانجام موجب تأثیر اسلام در پیشبرد علوم و دانش ها و تمدن بشری گردید.

با این حال، برخی نقاط تاریک نیز وجود دارد که بر دانشمندان دینی لازم است، بدون تعصب و پیش داوری آنها را تبیین کنند و به ویژه، به جوانان جستجوگر و حقیقت طلب پاسخ قانع کننده ای دهند، تا سبب رمیدن آنها از اسلام ناب

نگردد، و ما در این مجموعه به بخشی از آن اشاره می‌کنیم. نخست به سراغ داستان عجیب دوات و قلم می‌رویم.

آری یکی از این نقاط سؤال برانگیز، داستان «دوات و قلم» است که در چند گفتار آن را مورد بررسی قرار می‌دهیم و در آینده به خواست خدایه نقاط دیگری خواهیم پرداخت.

### ۱. اسناد حدیث دوات و قلم

داستان از این قرار است که در روزهای پایانی عمر رسول خدا صلی الله علیه و آله آن حضرت به جمعی از اصحاب که به عیادتش رفته بودند، فرمود: «قلم و دواتی برایم حاضر کنید تا برای شما نامه ای بنویسم که پس از آن هرگز گمراه نشوید». ولی بعضی از صحابه به مخالفت برخاستند و مانع نوشتن این نامه شدند!

این حدیث در شش مورد از صحیح بخاری (۱) و سه مورد از

صحیح مسلم (۲) که هر دو از معتبرترین کتب روایی اهل سنت

۱- صحیح بخاری، کتاب العلم، باب ۳۹ (باب کتابه العلم)، ح ۴؛ کتاب الجهاد والسير؛ باب ۱۷۵، ح ۱؛ کتاب الجزیه، باب ۶، ح ۲؛ کتاب المغازی، باب ۸۴ (باب مرض النبی ووفاته)، ح ۴؛ باب ۸۴ (باب مرض النبی ووفاته)، ح ۵؛ کتاب المرضی، باب ۱۷ (باب قول المريض قوموا عنی)، ح ۱.

۲- صحیح مسلم؛ کتاب الوصیه، باب ۶، ح ۶؛ باب ۶، ح ۷؛ باب ۶، ح ۸.

است، آمده .

بخش نخست این ماجرا مطابق نقل «مسلم» در کتاب صحیح خود چنین است :

سعید بن جبیر می گوید: ابن عباس گفته است: «یوم الخمیس، و ما یوم الخمیس، ثم جعل تسیل دموعه حتی رأیت علی خدیة کأنها نظام اللؤلؤ. قال: قال رسول الله: «اثتونی بالکتف والدواء - او اللوح والدواء - اکتب لکم کتاباً لن تضلّوا بعده ابدآ؛ پنج شنبه و چه روز پنجشنبه سختی بود! [\(۱\)](#) آنگاه ابن عباس

گریست و سیل اشک او را دیدم که همچون رشته مروارید بر گونه هایش جاری شد. سپس ادامه داد: رسول خدا فرمود : «برای من کاغذ و قلمی بیاورید تا برای شما نوشته ای بنگارم که پس از آن هرگز گمراه نشوید...». [\(۲\)](#)

در بدو امر چنین به نظر می رسد که همه اصحاب که حضور داشتند با شنیدن این خواسته رسول خدا صلی الله علیه و آله ، با شوق

۱- این حادثه در روز پنج شنبه اتفاق افتاد و مطابق نقل طبری آن حضرت در روز دوشنبه (چهار روز بعد) وفات یافت. طبری در حوادث سنه یازدهم هجری می نویسد: «روزی که رسول خدا رحلت فرمود همه مورخین اتفاقدارند که روز دوشنبه بوده است». در فتح الباری نیز ابن حجر می نویسد: آنحضرت روز پنج شنبه بیمار شد و روز دوشنبه رحلت کرد. (ج ۷، ص ۷۳۹) .

۲- صحیح مسلم، کتاب الوصیه، باب ۶، ح ۷ .

و علاقه فراوان قلم و دواتی حاضر کردند، تا پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وصیت نامه اش را بنویسد؛ زیرا از یک سو اطاعت فرمان رسول خدا صلی الله علیه و آله واجب است و از سوی دیگر، این نوشته به هدایت جاویدان و ترک ضلالت آنان پیوند می خورد؛ و از سوی سوم، پیامبر صلی الله علیه و آله در بستر بیماری و رحلتش نزدیک بود و طبعاً کلماتی جامع و هدایت ویژه ای را عرضه می کرد؛ از این رو، باید برای دریافت این دستورالعمل از سوی پیامبر و پیشوای خود، سر از پا شناسند و بدون فوت وقت، قلم و دوات حاضر کنند؛ ولی شگفت آور آنکه جمعی از صحابه با آن به مخالفت برخاستند!

راستی عکس العمل بعضی از آنان باورکردنی نیست! اما واقعیت دارد، زیرا در کتب صحاح و کتاب های معروف تاریخی آمده است.

مطابق این روایت، در حضور آن حضرت نزاع و درگیری شد! برخی گفتند: قلم و دوات را حاضر کنید و برخی گفتند نیازی نیست. در پاره ای از روایات، نام آنان که مخالفت کرده اند، نیامده است (۱)؛ ولی در پاره ای از روایات تصریح

---

۱- صحیح بخاری، کتاب الجهاد و السیر، باب ۱۷۵، ح ۱؛ کتاب الجزیه، باب ۶، ح ۲؛ کتاب المغازی، باب ۸۴ (باب مرض النبی و وفاته)، ح ۴ و ۵؛ صحیح مسلم، کتاب الوصیه، باب ۶، ح ۶ و ۷.

شده است که «عمر» به مخالفت برخاست.

از جمله در صحیح بخاری آمده است که پس از درخواست رسول خدا صلی الله علیه و آله برای مهیا ساختن قلم و دوات، «عمر» گفت: «إِنَّ النَّبِيَّ غَلَبَ عَلَيْهِ الْوَجَعُ!!»، و عندكم القرآن، حسبنا كتاب الله؛ بیماری بر پیامبر چیره شده است (که چنین سخنانی می گوید)، قرآن نزد شماست و کتاب خدا ما را کافی است!». (۱)

بخاری در جای دیگر از کتابش نیز همین سخن را با اندکی تفاوت از عمر نقل کرده است؛ او می نویسد: ابن عباس می گوید؛ وقتی که بیماری پیامبر شدت یافت، فرمود: «ائتونی بكتاب اکتب لکم کتاباً لا تضلّوا بعده، قال عمر: إنّ النبی صلی الله علیه و آله غلبه الوجع، و عندنا کتاب الله حسبنا؛ برای من کاغذی حاضر کنید، تا برای شما نامه ای بنویسم که پس از آن گمراه نشوید! عمر گفت: بیماری بر پیامبر چیره شده و کتاب الهی که ما را کافی است، نزد ماست». (۲)

۱- صحیح بخاری، کتاب المرضی، باب ۱۷ (باب قول المریض قوموا عنی)، ح ۱.

۲- صحیح بخاری، کتاب العلم، باب ۳۹ (باب کتابه العلم)، ح ۴.

صحیح مسلم نیز در یک مورد (از سه مورد) نام معترض را عمر ذکر کرده است. (۱)

ولی با توجه به شباهت دیگر گفتارها با یکدیگر در مخالفت عمر با سخن رسول خدا صلی الله علیه و آله تردیدی نیست و اگر در نقل هایی آمده است «فقالوا» (۲) و یا آمده «فقال بعضهم» (۳)

معلوم است که یکی از مخالفت کنندگان با نوشتن وصیت نامه، عمر بوده است.

و همان گونه که قبلا اشاره شد، این ماجرا را بخاری شش بار و مسلم سه بار در کتاب خود آورده اند و از این احادیث استفاده می شود که بعد از مخالفت عمر، بعضی به حمایت از او و جمعی به مخالفت با او برخاستند.

این ماجرا را بسیاری دیگر از دانشمندان اهل سنت نیز در کتاب های خود نقل کرده اند (۴)؛ ولی ما تنها احادیثی را که در

۱- صحیح مسلم، کتاب الوصیه، باب ۶، ح ۸.

۲- صحیح بخاری، کتاب المغازی، باب ۸۴، ح ۴ و صحیح مسلم، کتاب الوصیه، باب ۶، ح ۶ و ۷.

۳- صحیح بخاری، کتاب المغازی، باب ۸۴، ح ۵.

۴- رجوع کنید به: مسند احمد، ج ۱، ص ۲۲۲، ۲۹۳، ۳۲۴، ۳۲۵ و ۳۵۵؛ ج ۳، ص ۳۴۶؛ مسند ابی یعلی، ج ۳، ص ۳۹۵؛ صحیح

ابن حبان، ج ۸، ص ۲۰۱؛ تاریخ طبری، ج ۳، ص ۱۹۳؛ کامل ابن اثیر، ج ۲، ص ۱۸۵ و کتب دیگر.



صحیح بخاری و مسلم است - که صحیح ترین کتاب نزد برادران اهل سنت محسوب می شود - مورد بررسی قرار می دهیم.

## ۲. تعبیرات مختلفی که در مخالفت با رسول خدا صلی الله علیه و آله گفته شد

اکنون به کلماتی که در مخالفت با فرمان حضرت بیان شده است، می پردازیم. باز تکرار می کنیم همه اینها در صحیح بخاری و مسلم است.

در یک مورد آمده است: «فقال بعضهم: إن رسول الله قد غلبه الوجد، وعندكم القرآن، حسبنا كتاب الله». (۱)

در تعبیر دیگر آمده است: «فقال عمر: ان رسول الله قد غلب عليه الوجد، وعندكم القرآن، حسبنا كتاب الله». (۲)

در تعبیری شبیه به همان آمده است: «فقال عمر: إن النبی قد غلب عليه الوجد، وعندكم القرآن، حسبنا كتاب الله». (۳)

و در جای دیگر نیز به این صورت نقل شده است: «قال

۱- صحیح بخاری، کتاب المغازی، باب ۸۴، ح ۵.

۲- صحیح مسلم، کتاب الوصیه، باب ۶، ح ۸.

۳- صحیح بخاری، کتاب المرضی، باب ۱۷، ح ۱.

عمر: إِنَّ النَّبِيَّ غَلَبَهُ الْوَجَعُ، وَعِنْدَنَا كِتَابُ اللَّهِ، حَسْبُنَا. (۱)

مطابق این تعبیرات، عمر برای جلوگیری از نوشتن نامه رسول خدا صلی الله علیه و آله گفته است: «بیماری بر رسول خدا صلی الله علیه و آله چیره شده (و نعوذ بالله نمی داند چه می گوید!) و قرآن که نزد شما هست، برای هدایت ما و شما کافی است». در پنج مورد واژه «هجر» (نعوذ بالله هذیان گفتن) به کار رفته است، البته در پاره ای موارد به صورت استفهامی و یک مورد به صورت اخباری.

در یکجا آمده است: «فقالوا: أهجر رسول الله». (۲) در دو مورد

آمده است: «فقالوا: ما شأنه؟ أهجر؟ استفهموه». (۳)

اهل لغت نیز «هجر» را وقتی که به بیمار نسبت داده شود، به معنای هذیان گویی دانسته اند.

«فیومی» در «مصباح المنیر» می نویسد: «هجر المریض فی کلامه هجر آ ایضاً خلط وهذی؛ مریض در کلامش هجر گفت یعنی نامیزان حرف زد و هذیان گفت و به پرت و پلاگویی

۱- صحیح بخاری، کتاب العلم، باب ۳۹ (باب کتابه العلم)، ح ۴.

۲- صحیح بخاری، کتاب الجهاد و السیر، باب ۱۷۵، ح ۱.

۳- صحیح بخاری، کتاب المغازی، باب ۸۴، ح ۴ و صحیح مسلم، کتاب الوصیه، باب ۶، ح ۶.

در لسان العرب نیز آمده است: «الهِجْر: الهذيان والهَجْر بالضم: الاسم من الالهجار وهو الافحاش وهَجْر في نومه ومرضه يهجر هجرآ: هذى؛ «هجر» به معنای هذیان گویی است و «هجر» که اسم مصدر است به معنای سخن زشت است و هنگامی که این واژه به آدم خوابیده و یا بیمار نسبت داده شود، مفهومش این است که او در خواب و یا حالت بیماری هذیان گفت و حرف های نامربوط زد». (۲)

به راستی چگونه می توان درباره حضرت محمد صلی الله علیه و آله که فرستاده خدا و رابط میان خدا و خلق شمرده می شود، این کلمات و سخنان را بر زبان جاری کرد؟! در حالی که قرآن در شأن او می گوید: «وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ؛ او هرگز از روی هوای نفس سخن نمی گوید» (۳) و نیز قرآن می گوید: «وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا؛ آنچه را رسول خدا برای شما آورده بگیریید (و اجرا کنید)، و از آنچه نهی

۱- مصباح المنیر، واژه هجر.

۲- لسان العرب، واژه هجر.

۳- نجم، آیه ۳.

کرده خودداری نماید» (۱) و نیز می فرماید: «فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ؛ آنان که فرمان او را مخالفت می کنند، باید بترسند از اینکه فتنه ای دامنشان را بگیرد، یا عذابی دردناک به آنها برسد!». (۲)

### ۳. نزاع و درگیری در محضر آن حضرت

علاوه بر این سخنان ناروا، بعضی از صحابه در محضر رسول خدا صلی الله علیه و آله به نزاع و کشمکش پرداختند. جمعی با عمر همراهی کردند و گروهی با او به مخالفت برخاستند و می گفتند: بگذارید رسول خدا صلی الله علیه و آله وصیت نامه اش را بنویسد.

همان گونه که در بعضی از روایات صحیح بخاری آمده است: «فاختلفوا وكثر اللّغَط؛ آنها اختلاف کردند و هیاهو و داد

۱- حشر، آیه ۷.

۲- نور، آیه ۶۳. ابن کثیر می نویسد: «ضمیر «امر» به رسول خدا صلی الله علیه و آله برمی گردد» و در ادامه که قرآن فرمود: (أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ) نیز می نویسد: «ای فی قلوبهم من کفر او نفاق او بدعه؛ (مخالفت با رسول خدا صلی الله علیه و آله سبب فتنهمی شود) یعنی چنین افرادی در قلبشان به کفر، یا نفاق، و یا به بدعت دچار می شوند». (تفسیر ابن کثیر، ج ۵، ص ۱۳۱)

و فریاد زیاد شد». (۱)

در چهار روایت در صحیح بخاری و صحیح مسلم آمده است: «فتنازعوا ولاینبغی عند نبیّ تنازع؛ به نزاع و کشمکش پرداختند در حالی که این کار در محضر پیامبر صلی الله علیه و آله شایسته نبود». (۲)

در سه روایت در صحیح بخاری و مسلم (با اندکی اختلاف در تعبیرات) آمده است: «فاختلف اهلالبیت فاختصموا، فکان منهم من یقول: قرّبوا یکتب لکم النبیّ کتاباً لن تضلوا بعده، ومنهم من یقول ما قال عمر؛ اهل خانه اختلاف کردند و با هم به درگیری و خصومت پرداختند. برخی از آنها می گفتند: قلم و دوات را حاضر کنید تا برای شما نامه ای بنویسد که پس از آن هرگز گمراه نشوید و برخی نیز سخن عمر (که بیماری بر پیامبر غلبه کرده) را می گفتند». (۳)

۱- صحیح بخاری، کتاب العلم، باب ۳۹، ح ۴.

۲- صحیح بخاری، کتاب الجهاد والسیر، باب ۱۷۵، ح ۱؛ کتاب المغازی، باب ۸۴، ح ۴؛ کتاب الجزیه، باب ۶، ح ۲؛ صحیح مسلم، کتاب الوصیه، باب ۶، ح ۶.

۳- صحیح بخاری، کتاب المرضی، باب ۱۷، ح ۱؛ کتاب المغازی، باب ۸۴، ح ۵؛ صحیح مسلم، کتاب الوصیه، باب ۶، ح ۸.

این مطالب کاملاً گویای آن است که در نزد آن حضرت به خصومت و کشمکش و نزاع پرداختند و سخنان بالا رَد و بدل شد!

#### ۴. عکس العمل پیامبر چگونه بود؟

عکس العملی که رسول خدا صلی الله علیه و آله در برابر برخوردهای ناروای جمعی از صحابه و نزاع و درگیری آنان از خود نشان داد نیز قابل توجه است. مطابق آنچه در صحیح بخاری و مسلم آمده، دو نوع عکس العمل از آن حضرت نقل شده است :

۱. فرمود: «قوموا عَنِّي ولا يَنْبَغِي عِنْدِي التَّنَازُعُ؛ از نزد من برخیزید (و دور شوید) که در محضر من نزاع و کشمکش سزاوار نیست» (۱).

در این تعبیر کاملاً خشم و ناراحتی رسول خدا صلی الله علیه و آله از سخنان، اعمال و رفتار آنها آشکار است.

۲. هنگامی که نزاع و کشمکش پیش آمد و حرف های

۱- صحیح بخاری، کتاب العلم، باب ۳۹، ح ۴. در برخی از روایات فقط کلمه «قوموا» آمده است: صحیح بخاری، کتاب المغازی، باب ۸۴، ح ۵؛ کتابالمرضی، باب ۱۷، ح ۱؛ صحیح مسلم، کتاب الوصیه، باب ۶، ح ۸.

زشتی به آن حضرت زده شد، فرمود: «ذرونی، فالذی أنا فیه خیر مما تدعونی إلیه؛ مرا به حال خودم واگذارید! چرا که این حالتی که من در آن هستم بهتر از چیزی است که مرا بدان فرا می خوانید.» (۱) (اشاره به حالت توجه مخصوص به خدا در آخرین ساعات عمر است)

### ۵. اندوه فراوان ابن عباس برای چه بود؟

مطابق پنج روایت از روایات صحاح، هنگامی که ابن عباس می خواهد گزارشی از ماجرای آن روز بدهد، نخست با تأثر و اندوه از آن یاد می کند و سپس به نقل حادثه می پردازد، به عنوان نمونه: «سعید بن جبیر - مطابق نقل صحیح بخاری - می گوید، ابن عباس می گفت: «یوم الخمیس و ما یوم الخمیس؛ روز پنج شنبه، چه روز پنج شنبه دردناکی؟!».

---

۱- صحیح بخاری، کتاب الجزیه، باب ۶، ح ۲؛ کتاب المغازی، باب ۸۴، ح ۴؛ کتاب الجهاد والسیر، باب ۱۷۵، ح ۱ (در این حدیث، به جای «ذرونی» کلمه «دعونی» آمده است). در صحیح مسلم، کتاب الوصیه، باب ۶، ح ۶، نیز آمده است: قال: «دعونی فالذی أنا فیه خیر».

سپس سعید بن جبیر می افزاید: «ثُمَّ بَكَى حَتَّى بَلَ دَمْعَهُ الْحَصَى؛ سپس (ابن عباس) آن قدر گریست که قطرات اشک چشمش روی سنگریزه های زمین افتاد». (۱)

روشن است که تأسف ابن عباس و اشک فراوان او، هم به سبب توهینی است که به رسول خدا صلی الله علیه و آله شد و هم به خاطر جلوگیری از نوشتن آن حضرت؛ که در صورت نوشتن، از گمراهی امت جلوگیری می شد.

در چهار نقل دیگر در صحیح بخاری و مسلم از این حادثه آمده است که ابن عباس پس از نقل این ماجرا، در پایان برای ممانعت از کتابت آن نامه، بسیار تأسف می خورد. از جمله:

در روایتی که عبيدالله بن عبدالله از ابن عباس نقل می کند، پس از بیان ماجرای جلوگیری از ممانعت کتابت نامه، آمده است: «قال عبيدالله: وكان ابن عباس يقول: إِنَّ الرزِيهَ كُلَّ الرزِيهَ ما حال بين رسول الله وبين أن يكتبَ لهم ذلك الكتاب، من اختلافهم ولعظهم؛ عبيدالله گفت: ابن عباس همواره می گفت: مصیبت و

۱- صحیح بخاری، کتاب الجزیه، باب ۶، ح ۲. شبیه همین مضمون در چند نقل دیگر نیز آمده است؛ ر.ک: صحیح بخاری، کتاب الجهاد والسير، باب ۱۷۵، ح ۱؛ کتاب المغازی، باب ۸۴، ح ۴ (بدون نقل گریستن ابن عباس)؛ صحیح مسلم، کتاب الوصیه، باب ۶۰، ح ۶ و ح ۷.



خسارت سنگین و حقیقتاً خسارت تام، آن است که آنان به سبب اختلاف، هیاهو و کشمکش مانع شدند که رسول خدا صلی الله علیه و آله آن نامه را بنویسد». (۱)

### ۶. آیا می توان چنین نسبت هایی را به پیامبر داد و نافرمانی کرد؟

شارحان «صحاح» در شرح این احادیث تصریح کرده اند که پیامبر صلی الله علیه و آله در سلامت و بیماری معصوم است و همیشه سخنش عین حقیقت است.

ابن حجر عسقلانی از «قرطبی» نقل می کند که: «مقصود از «هجر» در این حدیث سخن انسان بیمار است که درست حرف نمی زند و لذا به حرف او اعتنایی نمی شود». سپس می افزاید: «و وقوع ذلك من النبي صلی الله علیه و آله مستحيل لأنه معصوم فی صحته و مرضه لقوله تعالی (وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ) و لقوله صلی الله علیه و آله إِنِّي لَأَقُولُ فِي الْغَضَبِ وَالرِّضَا إِلَّا حَقًّا؛ وقوع چنین امری (هدیان گویی) از پیامبر صلی الله علیه و آله محال است؛ زیرا آن حضرت در

۱- صحیح بخاری، کتاب المرضی، باب ۱۷، ح ۱؛ شبیه به همین مضمون: کتاب العلم، باب ۳۹، ح ۴؛ کتاب المغازی، باب، ۸۴، ح ۵؛ صحیح مسلم، کتاب الوصیه، باب ۶، ح ۸.

سلامت و بیماریش معصوم است، به دلیل سخن خداوند که می فرماید: «او (پیامبر) از سر هوا و هوس سخن نمی گوید» و به دلیل سخن خود آن حضرت که فرمود: «من در حال خشم و خشنودی (در هر حالی) جز حق نمی گویم». (۱)

بدرالدین عینی نیز در «عمده القاری» که در شرح صحیح بخاری است، دقیقاً همین مطلب را می گوید. (۲)

دانشمند معروف دیگری به نام «نووی» نیز در شرح صحیح مسلم می گوید: «إعلم أنّ النبی معصوم من الکذب و من تغییر شیء من الاحکام الشرعیه فی حال صحته و حال مرضه؛ بدان که پیامبر صلی الله علیه و آله یقیناً از سخن دروغ و ناروا و تغییر احکام شرعی چه در حال صحت و چه در بیماری معصوم است». (۳)

اضافه بر آیات متعددی از قرآن مجید که قبلاً به آن اشاره شد، اینها همگی گواه است که مقام پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله فراتر از این بود که سخن نادرستی در تمام عمر از او سرزند.

قابل توجه اینکه گروهی از دانشمندان اهل سنت دست به

۱- فتح الباری، ج ۷، ص ۷۳۹ - ۷۴۰

۲- عمده القاری، ج ۱۲، ص ۳۸۸ (دارالفکر، بیروت، چاپ اول، ۲۰۰۵ م).

۳- صحیح مسلم، بشرح الامام محیی الدین نووی، ج ۴، ص ۲۵۷.

توجیهاتی برای این مسأله مسلم تاریخی زده اند، که راستی شگفت آور است!!

مسأله ای به این روشنی توجیه ندارد، آیا بهتر نبود به جای توجیهات غیر منطقی، پيشداوری های خود را کنار می گذاشتند و می گفتند خطای بزرگی از شخص یا اشخاصی سر زده که همه می دانیم آنها جایز الخطا بوده اند.

به عنوان نمونه در کتاب «فتح الباری فی شرح صحیح البخاری» که از مهمترین کتب نزد این برادران است می خوانیم: علما متفقند که قول عمر حسبن کتاب الله (قرآن برای ما کافی است) نشانه قوت فقه و دقت نظر او است!! (۱) آیا

جمله قبل از آن که گفته است: «بیماری بر پیامبر صلی الله علیه و آله چیره شده (و پریشان گویی می کند)» نیز نشانه فقه و دقت نظر است؟!!

به علاوه آیا کتاب الله بدون سنت پیامبر صلی الله علیه و آله کافی است در حالی که حتی عدد رکعات نماز، و نصاب زکاه، و عدد اشواط طواف و عدد سعی و رمی جمرات و بسیاری از احکام دیگر فقط در سنت پیامبر صلی الله علیه و آله آمده، آیا نفی این امور

---

۱- صحیح بخاری، کتاب المرضی و صحیح مسلم، کتاب الوصیه.

نشانه فقه و دقت نظر است؟ آیا اعتراف به واقعیت‌ها بهتر از این گونه توجهات نیست (خدا عالم است!).

### ۷. مسأله مهم‌تر!

از این سخنان ناروا و حیرت‌انگیز که در شش مورد از کتاب صحیح بخاری و سه مورد صحیح مسلم آمده است، که بگذریم این سؤال پیش می‌آید که پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله چه چیز مهمی را می‌خواست بنویسد (یا دستور دهد آن را بنویسند) که با این مخالفت شدید روبه‌رو شد؟!

به یقین آن مطلب اولاً تناسب با آخرین روزهای حیات پیامبر صلی الله علیه و آله داشته.

ثانیاً: مسأله بسیار مهمی بوده که اگر به آن عمل می‌شد هرگونه گمراهی و اختلاف ناشی از آن برطرف می‌گشت.

ثالثاً: آن مسأله خوشایند بعضی از حاضران نبود، و با آن مخالف بودند.

تصور می‌کنیم خواننده گرامی می‌تواند حدس زند که آن مسأله چیزی جز مسأله خلافت و ولایت نبود، خلافت چه کسی جز علی بن ابی طالب علیه السلام؟!

ما معتقدیم پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله پس از بیانات گوناگون در جهت معرفی امام علی علیه السلام به ولایت امت و به ویژه پس از ماجرای غدیر، در پی تثبیت امر امامت و خلافت آن حضرت بود؛ این نکته را می توان از کلمات مشابه این حدیث و کلمات دیگری از آن حضرت که درباره عترت گرامی اش فرموده است - مخصوصاً حدیث ثقلین - بدست آورد؛ که به خواست خداوند در نوشته های بعد درباره حدیث غدیر و حدیث ثقلین سخن خواهیم گفت.

یک بار دیگر این جزوه را مطالعه فرمایید، ما قضاوتی نمی کنیم بهتر است خودتان داوری نمایید. (پایان)

والسلام علی من اتبع الهدی

محرم الحرام ۱۴۲۹ هـ - ق.

دی ماه ۱۳۸۶

## فهرست منابع

١. قرآن کریم

٢. تاریخ طبری، محمد بن جریر طبری، مؤسسه اعلمی، بیروت، چاپ چهارم، ١٤٠٣ق.

٣. تفسیر القرآن العظیم، ابن کثیر دمشقی، دارالاندلس، بیروت، ١٩٩٦ ق.

٤. صحیح ابن حبان، ابن حبان، تحقیق شعیب الأرنؤوط، مؤسسه الرساله، چاپ دوم، ١٤١٤ق.

٥. صحیح بخاری، ابو عبدالله محمد بن اسماعیل بخاری، تحقیق صدقی جمیل العطار، دارالفکر، بیروت، چاپ اول، ٢٠٠٥م.

٦. صحیح مسلم، ابوالحسین مسلم بن حجاج نیشابوری، تحقیق صدقی جمیل العطار، دارالفکر، بیروت، چاپ اول، ٢٠٠٤م.

٧. صحیح مسلم شرح محیی الدین نووی، شرکه ابناء شریف الأنصاری، بیروت، ٢٠٠٧م.

٨. عمده القاری شرح صحیح بخاری، بدرالدین عینی، دارالفکر، بیروت، چاپ اول، ٢٠٠٥م.

٩. فتح الباری، احمد بن علی بن حجر عسقلانی، مکتبه العیبکان، ریاض، چاپ اول، ١٤٢١ق.

١٠. الکامل فی التاریخ، ابن اثیر جزری، تحقیق أبی الفداء عبدالله القاضی، دارالکتب العلمیه، بیروت، چاپ سوم، ١٤١٨ق.

١١. لسان العرب، ابن منظور افریقی، دار صادر، بیروت، چاپ اول، ١٩٩٧م.

١٢. مسند ابی یعلی، ابویعلی موصلی، تحقیق حسین سلیم اسد، دارالمأمون للتراث، چاپ دوم.

١٣. مسند احمد، احمد بن حنبل، دار صادر، بیروت.

١٤. مصباح المنیر، فیومی، تصحیح محمد عبدالحمید، ١٣٤٧ق.

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ. ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفاً علمی و به دور از تعصبات و جریان‌های اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می‌نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر مبنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفا ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱. چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: [www.ghaemiyeh.com](http://www.ghaemiyeh.com)

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹. برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

در پایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه



بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می  
نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آواده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه  
اول

وب سایت: [www.ghbook.ir](http://www.ghbook.ir)

ایمیل: [Info@ghbook.ir](mailto:Info@ghbook.ir)

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹



مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

# گامی

WWW



برای داشتن کتابخانه های تخصصی  
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

**[www.Ghaemiyeh.com](http://www.Ghaemiyeh.com)**

[www.Ghaemiyeh.net](http://www.Ghaemiyeh.net)

[www.Ghaemiyeh.org](http://www.Ghaemiyeh.org)

[www.Ghaemiyeh.ir](http://www.Ghaemiyeh.ir)

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

